

YAXLIT PEDAGOGIK JARAYONI. TA'LIM QONUNIYATLARI

Ergasheva Jamilaxon Akrom qizi

Yigitaliyeva Xurshidaxon Ikromjon qizi

UMFT universiteti, Psixologiya yo'nalishi 23/3guruh

Annotatsiya: Ushbu maqola pedagogik jarayonning yaxlitligi va ta'lim qonuniyatlarini tahlil qiladi. Maqolada pedagogik jarayonning mohiyati, uning tarkibiy elementlari, o'qitish va o'rganishning uzviy bog'liqligi, shuningdek, ta'lim qonuniyatlarining shaxs rivojlanishidagi roli kengroq yoritilgan. Shu bilan birga, maqolada pedagogik jarayonni samarali tashkil etish va ta'lim qonuniyatlariga asoslangan yondashuvlar misollar bilan ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik jarayon, yaxlit pedagogik jarayon, ta'lim qonuniyatlari, o'qitish, o'rganish, shaxs rivojlanishi, pedagogika

Kirish

Pedagogik jarayon – bu shaxsning bilim, ko'nikma, malaka va ijtimoiy qadriyatlarni o'zlashtirish jarayoni bo'lib, u o'qitish va o'rganishni bir butun tizim sifatida o'z ichiga oladi. Pedagogik jarayonning yaxlitligi – uning barcha tarkibiy qismlari bir-biri bilan uzviy bog'liq va bir maqsad – shaxsni rivojlantirishga qaratilganligini bildiradi.

Ta'lim jarayonida o'qituvchi, o'quvchi, o'quv materiallari va pedagogik sharoitlar o'zaro faoliyat olib boradi. Shu nuqtai nazardan pedagogik jarayon yagona tizim sifatida ishlashi shaxsning bilim, axloqiy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishini ta'minlaydi.

Ta'lim qonuniyatlari esa pedagogik jarayonning samarali bo'lishini ta'minlovchi asosiy tamoyillar bo'lib, ular shaxsni o'qitish va o'rganish jarayonida kuzatiladigan tabiiy va ijtimoiy qonunlar sifatida namoyon bo'ladi.

Yaxlit pedagogik jarayoni

Yaxlit pedagogik jarayon – bu o'qitish va o'rganishning uzviy bog'liq, yagona maqsadga yo'naltirilgan jarayoni. Uning mohiyati shundaki, bu jarayon shaxsni bilim va ko'nikmalar bilan boyitish bilan birga, uning axloqiy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini ham ta'minlaydi.

Yaxlit pedagogik jarayon quyidagi asosiy tarkibiy qismlardan iborat:

- O'qituvchi faoliyati: bilim berish, motivatsiya yaratish, nazorat qilish, pedagogik maslahat berish.
- O'quvchi faoliyati: bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish, savol berish, amaliy mashqlarni bajarish.

- Pedagogik vazifalar: maqsadlarni belgilash, metodlarni tanlash, natijalarni baholash.
- Shart-sharoit: darsliklar, laboratoriyalar, texnologik vositalar va boshqa resurslar.

Har bir tarkibiy qism bir-biriga bog'liq bo'lib, ularning samarali ishlashi pedagogik jarayonning yaxlitligini ta'minlaydi. Masalan, o'qituvchi darsni interaktiv metodlar bilan tashkil qilsa, o'quvchi bilimni amalda qo'llash imkoniga ega bo'ladi va bu jarayon yaxlit pedagogik tizim sifatida ishlaydi.

Yaxlit pedagogik jarayon uzviylik tamoyiliga asoslangan. O'qitish va o'rganish jarayoni ajralmasdir – birini boshqasiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Har bir dars va pedagogik faoliyat shaxsning bilim, ko'nikma va ijtimoiy malakalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, pedagogik jarayon maqsadga yo'naltirilgan bo'lib, shaxsni butunlay rivojlantirishni ko'zlaydi.

Yaxlit pedagogik jarayon fanlararo va faoliyatlararo integratsiyani talab qiladi. Masalan, biologiya darsida olingan bilimlarni geografiya yoki ekologiya mavzularida qo'llash, shaxsga bilimlarni tizimli va amaliy tarzda o'zlashtirish imkonini beradi. Shu tarzda ta'lim yagona tizim sifatida ishlaydi va o'quvchi bilimni kengaytiradi.

Ta'lim qonuniyatlari

Ta'lim qonuniyatlari – bu ta'lim jarayonida kuzatiladigan tabiiy va ijtimoiy qoidalar bo'lib, ular pedagogik jarayonning samarali bo'lishini ta'minlaydi. O'quvchi bilimni faqat eslab qolish bilan emas, balki amaliyotda qo'llash orqali chuqur o'zlashtiradi. Shu bois pedagogik jarayonda amaliy mashg'ulotlar, loyiha ishlari va muammolarni hal qilishga e'tibor qaratiladi.

Har bir o'quvchi individual xususiyatga ega. Ta'lim jarayonida shaxsiy ehtiyoj va qobiliyatlarni hisobga olish, ta'limning samarali bo'lishini ta'minlaydi. Masalan, ba'zi o'quvchilar vizual materiallar orqali yaxshiroq o'rganadi, boshqalari esa interaktiv mashg'ulotlarda faol bo'ladi. O'quvchining faolligi va mustaqil faoliyati bilimni o'zlashtirish jarayonida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu sababli pedagoglar darsda faqat ma'lumot berish bilan cheklanmasdan, o'quvchini mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va ijodiy yondashuvga jalb qiladi.

Ta'lim jarayoni har doim bosqichma-bosqich rivojlanishi kerak. Bilim va ko'nikmalar murakkablik darajasiga qarab o'rgatiladi: avval asosiy tushunchalar, keyin esa ularni amaliyotda qo'llash. Pedagogik jarayonning samarali bo'lishi uchun o'quvchi faoliyati doimiy nazorat qilinadi, natijalar tahlil qilinadi va kerak bo'lganda tuzatishlar kiritiladi. Bu qayta aloqa shaxsning bilim va ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Yaxlit pedagogik jarayon va ta'lim qonuniyatlari shaxsning bilim, ko'nikma, ijtimoiy va axloqiy rivojlanishini ta'minlaydigan uzviy tizimdir. Pedagogik

jarayonning yaxlitligi o'qituvchi, o'quvchi, mavzu va shart-sharoitlarning uzviy faoliyati bilan amalga oshadi. Ta'lim qonuniyatlari esa bu jarayonni samarali, tizimli va shaxsga mos tarzda tashkil etish imkonini beradi. Shu tarzda, pedagogik jarayon shaxsni butunlay rivojlantirishga, uni jamiyatga tayyorlashga va ijtimoiy faoliyatga yo'naltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissin tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globalashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.